

ПЕТЛЯ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ ЯК НАРАТИВНА ТЕХНІКА В АНГЛОМОВНОМУ БІБЛІЙНОМУ ДИСКУРСІ: ЕКОПОЕТОЛОГІЧНИЙ РАКУРС

Жихарєва Олена Олександрівна,
доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології, перекладу і
філософії мови імені професора О.М. Мороховського
Київського національного лінгвістичного університету
eaap@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1054-3725

Ізотова Наталя Павлівна,
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри англійської філології, перекладу і
філософії мови імені професора О.М. Мороховського
Київського національного лінгвістичного університету
nat.izotova15@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2098-4687

Мета. У статті розглядаються моделі формування петлі зворотного зв'язку як наративного прийому, реалізованого у біблійних нараціях Старого Завіту про царя Давида з Другої книги Самуїла, про царя Манасію з Другої книги хронік, про пророка Йону з однойменної книги. Мета дослідження полягає у з'ясуванні наративних механізмів та лінгвальних засобів формування петлі зворотного зв'язку в англійському біблійному дискурсі.

Методи. Під час реконструювання етапів формування петлі зворотного зв'язку залучалися: наративний і контекстуально-інтерпретаційний аналіз для виведення ціннісних смислів оповіді; елементи синтаксичного аналізу з метою з'ясування причинно-наслідкових або умовно-наслідкових зв'язків між подіями, вчинками, ціннісними змінами у поведінці учасників подій та структурно-змістовий аналіз для розмежування моделей петлі зворотного зв'язку за критерієм їх складності.

Результати. Петля зворотного зв'язку як наративний прийом, властивий англійському біблійному дискурсу, відображає проходження людиною етапів повчання від Господа і, відповідно, усвідомлення відповідальності щодо свого існування у навколишньому світі. Експліцитно марковані причинно-наслідкові відношення, що актуалізують причини або наслідки порушення екологічної рівноваги, реалізуються за допомогою стилістичних прийомів градації, синтаксичного паралелізму, полісиндетону, повтору. З огляду на кількість задіяних учасників у передачі інформації наративна техніка формування петлі зворотного зв'язку в англійському біблійному дискурсі представлена трьома моделями: простої петлі зворотного зв'язку, розширеної петлі зворотного зв'язку (з'являється додатковий її виток) або складної петлі зворотного зв'язку (залучається додатковий посередник, що маркується появою нового витка-відгалуження).

Висновки дослідження. Зазначена наративна техніка передбачає модифікацію всієї моделі відносин, оскільки залежить від того, як змінюються цінності і поведінка залучених до неї учасників, як відбуваються духовні зміни у світосприйнятті і способі життя людини або усього суспільства.

Ключові слова: Біблія, біблійні нарації, дискурс, екологічні цінності, петля зворотного зв'язку.

THE FEEDBACK LOOP AS A NARRATIVE TECHNIQUE IN ENGLISH BIBLICAL DISCOURSE: AN ECOPOETIC PERSPECTIVE

Zhykharieva Olena Oleksandrivna,
Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at Professor O.M. Morokhovsky Chair
of English Philology, Translation and Philosophy of Language
Kyiv National Linguistic University
eaap@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1054-3725

Izotova Natalya Pavlivna,
Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at Professor O.M. Morokhovsky Chair
of English Philology, Translation and Philosophy of Language
Kyiv National Linguistic University
nat.izotova15@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2098-4687

Purpose of the research. This research paper focuses on the models of creating a feedback loop as a narrative technique implemented in the following biblical narrations: the story of king David in 2 Samuel, king Manasseh in 2 Chronicles, prophet Jonah

in Jonah from the Old Testament. The paper aims at identifying narrative mechanisms and linguistic means of creating a feedback loop in English biblical discourse.

Methods. The methodology of the feedback loop reconstruction integrates: narrative analysis and contextual-interpretive analysis to show axiological meanings of the ecologically charged biblical narrations; elements of syntactic analysis in order to determine cause and effect relations between events and actions, or axiological changes in the participants' behavior; structural analysis and semantic analysis – to distinguish the models of creating a feedback loop according to the criterion of their complexity.

Results. The feedback loop as a narrative technique in English biblical discourse reflects the didactic stages of teaching man by God and man's responsibility for his environment. Explicitly marked causal relations outlining ecological imbalance in ecologically charged biblical narrations are manifested by means of gradation, syntactic parallelism, polysyndeton, and repetition. The narrative technique of creating a feedback loop in English biblical discourse is represented by three models. With regard to the number of the participants involved in the information transmission, three models of feedback loop can be singled out: the model of a simple feedback loop, the model of extended feedback loop (there is an additional turn), and the model of complex feedback loop (there is a mediator).

Conclusions. This narrative technique entails the modification of the whole model of relations (presented in the stories of king David in 2 Samuel, king Manasseh in 2 Chronicles, and prophet Jonah in Jonah from the Old Testament), as it depends on the participants' values and behavior alterations, as well as spiritual changes in worldview and lifestyle of a man or the whole society.

Key words: Bible, biblical narrations, discourse, ecological values, feedback loop.

1. Вступ.

Дослідження в царині філологічних наук, що торкаються питань, пов'язаних із взаємодією мови, культури та релігії (Богачевская, 2006; Гадомский, 2004; Карасик, 2010; Мечковская, 1998; Crystal, 1966; Downes, 2011), все більше набувають міждисциплінарного характеру. Наразі увага дослідників зосереджена на вивченні екологічних аспектів не тільки мови і мовлення (Іонова, 2011; Раду, 2013; Руделев, 2012), а й дискурсу (Бабири, 2011; Жихарева, 2018; Руденко, 2010; Шамне і Карянин, 2011; Kravchenko, Pasternak, and Davydova, 2020). Формування екологічної парадигми дало дослідникам поштовх звернутися до екопоетологічного аналізу біблійного дискурсу. З'явилися дослідження Біблії в аспекті екології (Bauckham, 2010), екологічної етики (Райт, 2010; Green & Lapsley, 2013; Janzen, 1994; Jenkins, 2008), екологічних цінностей Старого і Нового Завіту (Жихарева, 2018; Хрибар, 2003; Bernstein, 2005; Bredin, 2010; Wainwright, 2012; Zebre, 1992).

Актуальність нашого дослідження випливає з ролі нарративної техніки петлі зворотного зв'язку в маніфестації екологічної проблематики біблійних нарацій. Мета дослідження полягає у з'ясуванні нарративних механізмів та лінгвальних засобів формування петлі зворотного зв'язку в англomовному біблійному дискурсі. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) дати визначення поняттю «петлі зворотного зв'язку»; 2) встановити нарративні механізми формування петлі зворотного зв'язку в англomовному біблійному дискурсі; 3) виявити вербальні засоби втілення зазначеної нарративної техніки. Об'єктом дослідження є петля зворотного зв'язку як нарративний прийом в англomовному біблійному дискурсі, а предметом – нарративні механізми, необхідні для формування зазначеної техніки, застосовані в англomовних біблійних книгах, а саме: Друга книга Самуїла, Друга книга хронік, книга пророка Йони (The Holy Bible, 1991).

Уперше поняття петлі зворотного зв'язку було запропоновано Н. Вінером (Винер, 1983) і, головним чином, вживалося у сфері кібернетики у значенні системи саморегулювання чи доцільного регулятора поведінки (Деменок, 2016: 109). Оскільки «петля зворотного зв'язку» є кільцевою системою причинно пов'язаних елементів, то початковий вплив, поширюючись уздовж вузлів петлі, спричиняє вплив на подальший елемент, поки останній з них не «принесе повідомлення» першому елементу петлі» (Капра, 2003), тобто «початковий вплив модифікується щоразу, коли він обходить усю петлю» [там само], що співпадає з поняттям саморегулювання і самоорганізації, і, як наслідок, «інформація про результат впливу повертається до його джерела» (Пигалев, 2004).

Якщо описувати процес комунікації, то залежно від того, як оцінюється інформація, а саме, чи «задовольняє чи не задовольняє мовця результат інформування, процес може відновитися. Тоді петля набуває вигляду спіралі: до вже використаних повідомлень додаються нові ..., що означає саморегулювання» (Приходько, 2008: 277). У психології зворотний зв'язок визначається як «техніка і прийоми отримання інформації про партнера по спілкуванню, що використовуються співбесідниками для корекції особистої поведінки під час процесу спілкування. Зворотний зв'язок включає свідомий контроль комунікативних дій, споглядання за партнером і оцінку його реакцій, наступну зміну відповідно з цим особистої поведінки» (Немов, 2000: 521), при цьому враховується культура спілкування, структура комунікативних здатностей людини тощо.

Таким чином, поняття зворотного зв'язку широко застосовується у психології (Арутюнян і Петровская, 1981; Рассел, 2002; Стремоусова, 2010), діловій комунікації (Ладіоненко, 2009; Rubin & Campbell, 1998), політичному дискурсі (Плахотная, 2011; Плотникова і Домьшева, 2009), в галузі менеджменту як інструмент управління, необхідний для заохочення та мотивування персоналу (Задорожна, 2012; Ковалевич, 2008).

2. Методи дослідження.

Методика аналізу реконструкції формування петлі зворотного зв'язку передбачає інтерпретацію ціннісних смислів оповідей за допомогою нарративного аналізу і контекстуально-інтерпретаційного аналізу; елементи синтаксичного аналізу залучені для з'ясування причинно-наслідкових і умовно-наслідкових зв'язків між подіями, вчинками, ціннісними змінами у поведінці учасників подій; структурно-змістовий аналіз використано з метою диференціації моделей петлі зворотного зв'язку.

3. Результати та обговорення.

Розглянемо детальніше біблійні нарації, в яких визначаються бажані механізми поведінки людини, ширше – суспільства, по відношенню до Господа, а саме нарації про царя Давида, пророка Йону, царя Манасію з книг

Старого Завіту (The Holy Bible, 1991). Під час аналізу біблійного дискурсу, залежно від кількості задіяних персонажів у передачі інформації і впливу на них, було виокремлено три різновиди наративної моделі формування петлі зворотного зв'язку: проста, розширена і складна.

3.1 Особливості реалізації моделі простої петлі зворотного зв'язку.

Наративна модель простої петлі зворотного зв'язку представлена стосунками «Бог – людина» (Рис. 1). У нарації про царя Давида з Другої книги Самуїла Старого Завіту (The Holy Bible, 1991), цар Давид звертається до Господа молитвою: «26. *With the merciful thou wilt shew thyself merciful, and with the upright man thou wilt shew thyself upright. 27. With the pure thou wilt shew thyself pure; and with the froward thou wilt shew thyself unsavoury*» (2 Sam 22: 26–27). Відповідно до того, як людина ставиться до Бога, виконує Його заповіді, настанови, так і Господь ставиться до неї, що проектується на якість нашого життя, відтворюється на стосунках з іншими людьми, на гармонії у сім'ї тощо.

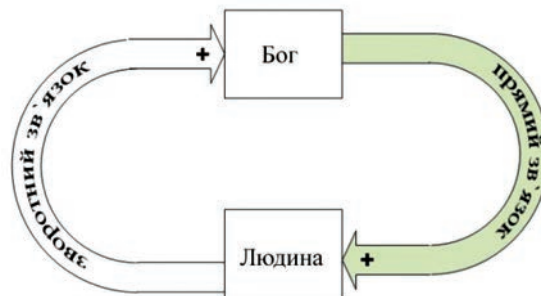

Рис. 1. Модель простої петлі зворотного зв'язку

У зазначеній нарації, як приклад наративної моделі простої петлі зворотного зв'язку, зазначається, що звертаючись до певної людини, Господь Своїм словом вказує вірний шлях для Його пізнання, як необхідно вшановувати заповіді та настанови, що дозволяє людині отримати гармонійне життя. На справедливість Господь відповідає справедливістю, на чесність – чесністю, що підкреслюється синтаксичним паралелізмом: *with the merciful, with the upright, with the pure*, та повтором слів *merciful, upright, pure*, підсилюючи їх експресивне значення, і, відповідно, вчинки, які схвалюються Господом. Молитва є зверненням людини до Бога, пряма дія Бога на людину відтворюється в задоволенні того, про що просила людина, якщо це не заперечує божим законам.

3.2 Особливості реалізації моделі розширеної петлі зворотного зв'язку.

Яскравим прикладом наративної моделі розширеної петлі зворотного зв'язку є нарація про царя Манасію з Другої книги хронік Старого Завіту (The Holy Bible, 1991). Модель розширеної петлі зворотного зв'язку характеризується наявністю додаткового відгалуження у межах одного каналу зв'язку (Рис. 2).

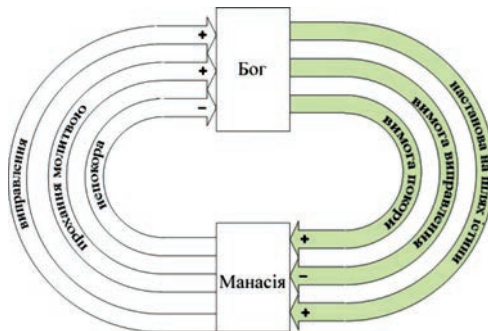

Рис. 2. Модель розширеної петлі зворотного зв'язку

Господь увесь час звертається до Манасії та народу із проханням не грішити, не робити поганих речей: «8. *so that they will take heed to do all that I have commanded them, according to the whole law and the statutes and the ordinances by the hand of Moses*» (2 Chr 33: 8), «10. *And the LORD spake to Manasseh, and to his people: but they would not hearken*» (2 Chr 33: 10), що відтворюється першим витком петлі.

Манасія, до якого звертався Господь, навпаки, постійно грішив: «2. *But did that which was evil in the sight of the LORD*» (2 Chr 33: 2). Він відродив ідолопоклоніння, побудувавши пагорби, де встановив жертівники для Ваалів і вклонявся небесним світилам: «3. *For he built again the high places which Hezekiah his father had broken down, and he reared up altars for Baalim, and made groves, and worshipped all the host of heaven, and served them*» (2 Chr 33: 3), крім того, ворожив та використовував чаклунство: «6. *used enchantments, and used witchcraft, and dealt with a familiar spirit, and with wizards*» (2 Chr 33: 6), а також у храмі поставив ідола: «7. *he set a carved image, the idol which he had made, in the house of God*» (2 Chr 33: 7). Перерахування різних способів гріху Манасії досягається із застосуванням полісиндетону (багаторазове використання сполучника *and*).

Наступний крок від Бога, другий виток петлі, був спрямований на те, щоб змусити Манасію виправитися, визнати свою провину і, в решті-решт, звернутися до Господа (Жихарева, 2018: 218). Війська асирійського царя були змушені схопити Манасію, скувати його кайданами і направити до Вавилону: «11. *Wherefore the LORD brought upon them the captains of the host of the king of Assyria, which took Manasseh among the thorns, and bound him with fetters, and carried him to Babylon*» (2 Chr 33: 11). Види насильства над Манасією маніфестуються наступними висловами: (*took Manasseh among the thorns, bound him with fetters, carried him to Babylon*). Важливість такого ставлення до Манасії підкреслюється вживанням висхідної градації, саме після такого ставлення до нього, він звернувся до Бога молитвою про допомогу, оскільки визнав, що він зігрішив: «12. *And when he was in affliction, he besought the LORD his God, and humbled himself greatly before the God of his fathers, 13. And prayed unto him*» (2 Chr 33: 12–13).

Господь намагається наставити людину на шлях істинний, а не покарати, тому повертає Манасію знову на царювання до Єрусалима: «13. *and he was intreated of him, and heard his supplication, and brought him again to Jerusalem into his kingdom*» (2 Chr 33: 13). Зі свого боку Манасія підкорюється Господу, будує жертвник і закликає народ звертатися до Господа: «15. *And he took away the strange gods, and the idol out of the house of the LORD, and all the altars that he had built in the mount of the house of the LORD, and in Jerusalem, and cast them out of the city. 16. And he repaired the altar of the LORD ... and commanded Judah to serve the LORD God of Israel*» (2 Chr 33: 15–16), що відповідає наступному витку петлі – виправлення. Рішення Манасії щодо зображення його дій досягається прийомом полісиндетону і використанням прийому подвійної градації (Стругова, 2016: 92), що передбачає наявність двох однотипних градаційних рядків: *and he took away – and cast them; and the idol – and all the altars*. Манасія виправився, змінивши свої погляди, звернувшись до Господа. Суть петлі зворотного зв'язку в цій нарації полягає у тому, що на кожний заклик Господа виправитися (що представляється витком петлі), людина повинна відгукнутися своїми вчинками або зміною у духовному вимірі. Господь потребує від людини поважати Бога і вести праведний спосіб життя (Жихарева, 2018: 218). У людини завжди є шанс, щоб виправитися і, якщо людина скористається ним, то цей позитивний виток впливатиме на реконструкцію всієї петлі. На ціннісному рівні це відбувається у зміні способу життя як окремої людини, так і всього суспільства зокрема.

3.3 Особливості реалізації моделі складної петлі зворотного зв'язку.

Наративна модель складної петлі зворотного зв'язку характеризується тим, що крім двох осіб з'являється ще один канал зв'язку через посередника (Жихарева, 2018: 219). У нашому дослідженні ця модель (Рис. 3) представлена у нарації про пророка Йону з однойменної книги Старого Завіту (The Holy Bible, 1991).

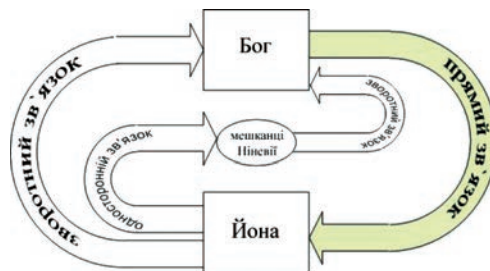

Рис. 3 Модель складної петлі зворотного зв'язку

Бог посилає пророка Йону до міста Ніневії, щоб звільнити його мешканців від гріха: «2. *Arise, go to Nineveh, that great city, and cry against it; for their wickedness is come up before me*» (Jon 1: 2). Але Йона, щоб не виконувати прохання Господа, вирішив сховатися: «3. *rose up to flee unto Tarshish from the presence of the LORD*» (Jon 1: 3). Перший виток від Господа – це пряме звернення до Йони, який потім зворотно повертається до Господа через невиконання божої настанови. Таким чином, Йона був покараний заточенням у череві риби: «17. *Now the LORD had prepared a great fish to swallow up Jonah. And Jonah was in the belly of the fish*» (Jon 1: 17), де він пробув три дні, і тільки після звернення до Бога молитвою був визволений. Господь дарував Йоні життя, щоб він зміг виконати поставлене завдання. Йоні прийшлося повернутися до Ніневії, щоб закликати народ до покаяння. Нарешті, проповідь Йони, який у цій нарації виступає у ролі посередника між Богом і ніневітянами, врятувала грішників від покарання, а їх місто – від зруйнування.

Звідси, в цій нарації насамперед реконструюємо модель простої петлі зворотного зв'язку: Бог спочатку звернув увагу на молитву Йони з черева риби. Потім відбувається ускладнення моделі завдяки тому, що додатково реалізуються два різноспрямованих зв'язки: з одного Богу, між Йоною і Богом, оскільки після свого визволення Йона відповідає на милість Господа, повертаючись до Ніневії, щоб виконати Божу волю, що ініціює, у свою чергу, покаяння ніневітян внаслідок проповіді Йони. Вони вірували у Бога: «5. *So the people of Nineveh believed God*» (Jon 3: 5). З іншого боку, йдеться про зворотний зв'язок, який спрямований вже на урівноваження й гармонізацію відносин між Богом і цілим народом: «8. *let them turn every one from his evil way, and from the violence that is in their hands*» (Jon 3: 8). Господь не знищує ніневітян, а дає можливість виправлення (Жихарева, 2018: 220).

4. Висновки.

Наративна техніка формування петлі зворотного зв'язку у біблійних нараціях реалізується як трансформування стосунків Бога і людини, з повчанням останньої, чи навіть виправленням цілого суспільства. Зворотний зв'язок спрямовано на корегування поведінки як окремої людини, так і усього суспільства, за умови оцінки своїх дій

у відповідь на повчання Господа, усвідомлення ними відповідальності за своє буття. Наративна техніка формування петлі зворотного зв'язку реалізується у біблійному дискурсі трьома різновидами: простої петлі, розширеної петлі або складної петлі. Залежно від модифікації першого витку відбувається трансформація всієї петлі внаслідок впливу останнього. Під час реконструювання етапів формування петлі зворотного зв'язку залучалися наративний аналіз, контекстуально-інтерпретаційний аналіз, елементи синтаксичного аналізу та структурно-змістовий аналіз.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у порівняльному аналізі екологічних складників різних дискурсів.

Література:

1. Арутюнян М.Ю., Петровская Л.А. Обратная связь в системе восприятия человека человеком. *Психология межличностного познания* / под ред. А.А. Бодалева. Москва : Педагогика, 1981. С. 42–53.
2. Бабире О.В. Стилистичні засоби як аргументативні прийоми в англomовному екологічному дискурсі (на матеріалі документальних фільмів). *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. Київ : Логос, 2011. С. 51–56.
3. Богачевская И.В. Религиозный дискурс как объект философско-религиоведческой рефлексии. *Культура народов Причерноморья*. 2006. № 79. С. 119–121.
4. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине / пер. с англ. И.В. Соловьева и Г.Н. Поварова. Изд. 2-е. Москва : Наука, Главная редакция изданий для зарубежных стран, 1983. 344 с.
5. Гадамский А.К. (2004). Проблема взаимодействия языка и религии. *Культура народов Причерноморья*. № 49. Т. 1. С. 164–166.
6. Деменок С.Л. Просто Фрактал. Изд. 3-е. Санкт-Петербург : ООО «Страта», 2016. 244 с.
7. Жихарева О.О. Екопоетика англomовного біблійного дискурсу: концепти, образи, нарації: монографія. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2018. 312 с.
8. Задорожна М. Зворотній зв'язок як механізм реалізації права громадян на участь у прийнятті управлінських рішень. *Ефективність державного управління*. 2012. Вип. 31. С. 250–256.
9. Ионова С.В. К вопросу о признаках экологичности текстовой коммуникации. *Вестник Волгогр. гос. ун-та*. 2011. Сер. 2. Языкознание, № 1 (13). С. 190–197.
10. Капра Ф. Паутина жизни. Новое научное понимание живых систем / пер. с англ. / Под. ред. В.Г. Трилиса. Киев : София; Москва : ИД София, 2003. 336 с.
11. Карасик В.И. Языковая кристаллизация смысла. Москва : Гнозис, 2010. 351 с.
12. Ковалевич І.П. Теоретичні засади забезпечення зворотного зв'язку в державному управлінні. Державне будівництво. 2008. № 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2008_2_17.
13. Ладноненко М.А. Факторы принятия обратной связи в деловом общении : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Московский гос. ун-т имени М.В. Ломоносова. Москва, 2009. 221 с.
14. Мечковская Н.Б. Язык и религия: Пособ. для студентов гуманитарн. вузов. Москва : Агентство ФАИР, 1998. 352 с.
15. Немов Р.С. Психология : учебн. для студ. высш. учебн. заведений: В 3 кн. Кн. 1: Общие основы психологии. Москва : ВЛАДОС, 2000. 686 с.
16. Пигалев А.И. Бог и обратная связь в сетевой парадигме Грегори Бейтсона. *Вопросы философии*. 2004. № 6. URL : <http://cat4chat.narod.ru/pigalev.htm>.
17. Плахотная Ю.И. Речевое воздействие в диалогическом политическом дискурсе. *Политическая лингвистика*. 2011. Вып. 4(38). С. 121–124.
18. Плотникова С.Н., Домышева С.А. Политическое дискурсивное пространство: принципы структурирования. *Политическая лингвистика*. 2009. № 1(27). С. 103–108.
19. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
20. Радю А. Мовна екологія: напрями та проблеми дослідження. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2013. № 27. С. 191–197.
21. Райт К. Око за око. Этика Ветхого Завета. Черкассы : Коллоквиум, 2010. 536 с.
22. Рассел Т. Навыки эффективной обратной связи. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 176 с.
23. Руделев В.Г. Проблемы экологии современного русского языка. Задачи и трудности их скорейшего разрешения. *Экология языка и речи: материалы Междунар. науч. конф.*, 17-18 ноября 2011 г. / Отв. ред. А.С. Щербак. Тамбов : Издательский дом ТГУ им. Г.Р. Державина, 2012. С. 15–18.
24. Руденко Н. Экологические лингвоконцепты в поэтическом дискурсе: переводческий аспект. *Науковий Вісник Херсонськ. держ. ун-ту*. Серія Лінгвістика. Херсон : Вид-во ХДУ. 2010. Вип. X. С. 65–68.
25. Стремоусова Е.Н. Эффективность обратной связи в межличностных отношениях сотрудников организации : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. психол. наук : 19.00.05. Москва, 2010. 30 с.
26. Стругова Г.С. Градация как стилистический прием художественной речи. *Метеор-Сити*. 2016. № 1. С. 90–93. URL : <https://www.slideshare.net/AlexeyObzhorin/ss-58824837>.
27. Хрибар С.Ф. Экологическое в Библии. Формы религиозно-экологического мировоззрения: Учебно-методическое пособие. Киев : Киевский эколого-культурный центр, 2003. 96 с. URL : <http://www.ecoethics.ru/old/b46/>.
28. Шамне Н.Л., Карянин А.В. Речевая агрессия как нарушение экологичности политического дискурса. *Вестник Волгогр. гос. ун-та*. Серия 2. Языкознание. 2011. № 1(13). С. 204–208.

29. Bauckham R. *The Bible and Ecology: Rediscovering the Community of Creation*. Waco, Texas : Baylor University Press, 2010. 226 p.
30. Bernstein E. *The Splendor of Creation: a Biblical Ecology*. Cleveland, Ohio: The Pilgrim Press, 2005. 145 p.
31. Bredin M. *The Ecology of the New Testament: Creation, Re-Creation, and the Environment*. Colorado Springs, CO: Biblica Publishing, 2010. 209 p.
32. Crystal D. Language and religion. *Twentieth Century Catholicism*. London, New York: Hawthorn Books, 1966. P. 11–28.
33. Downes W. *Language and Religion: A Journey into the Human Mind*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2011. 280 p.
34. Green J.B., Lapsley J.E. *The Old Testament and Ethics. A book-by-book survey*. Grand Rapids: Baker Academic, 2013. 216 p.
35. Janzen W. *Old Testament Ethics: A Paradigmatic Approach*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, 1994. 236 p.
36. Jenkins W. *Ecologies of Grace. Environmental Ethics and Christian Theology*. Oxford, New York: Oxford Univ. Press, 2008. 363 p.
37. Kravchenko N., Pasternak T., Davydova T. (2020). Eco-pragmatics: the state of the art. *Cogito*. Vol. XII. No. 3. P. 281–296.
38. Rubin I.M., Campbell T. *The ABC's of Effective Feedback: A Guide for Caring Professionals*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers, 1998. 156 p.
39. *The Holy Bible*. King James Version. New York : Ivy Books, 1991. 1112 p.
40. Wainwright E. Images, words and stories: exploring their transformative power in reading biblical texts ecologically. *Biblical interpretation*. 2012. V. 20. Issue 3. P. 280–304.
41. Zebre G. Ecology according to the New Testament. *Direction*. 1992. Vol. 21, № 2. P. 15–26. URL : <http://www.directionjournal.org/21/2/ecology-according-to-new-testament.html>.

References:

1. Arutyunyan M.Yu., Petrovskaya L.A. (1981). Obratnaya svyaz v sisteme vospriyatiya cheloveka chelovekom. [The feedback in the system of human perception]. *Psikhologiya mezhluchnostnogo poznaniya* / pod red. A.A. Bodaleva. Moscow: Pedagogika. S. 42–53. [in Russian].
2. Babyre O.V. (2011). Stylistychni zasoby yak arhumentatyvni pryimy v anhlomovnomu ekolohichnomu diskursi (na materialy dokumentalnykh filmiv) [Stylistic devices as argumentative techniques in English ecological discourse (documentary films)]. *Linhvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy*. Kyiv: Lohos. S. 51–56. [in Ukrainian].
3. Bogachevskaya I.V. (2006). Religioznyy diskurs kak obyekt filosofsko-religiovedcheskoy refleksii [Religious discourse as an object of philosophical and religious reflexion]. *Kultura narodov Prichernomoria*. № 79. S. 119–121. [in Russian].
4. Viner N. (1983). Kibernetika, ili upravleniye i svyaz v zhivotnom i mashine [Cybernetics or control and communication in the animal and the machine] / per. s angl. I.V. Solovyeva i G.N. Povarova. Izd. 2-e. Moscow: Nauka. Glavnaya redaktsiya izdaniy dlya zarubezhnykh stran. 344 s. [in Russian].
5. Gadomskiy A.K. (2004). Problema vzaimodeystviya yazyka i religii [The problem of interaction between language and religion]. *Kultura narodov Prichernomoria*. № 49. T. 1. S. 164–166. [in Russian].
6. Demenok S.L. (2016). Prosto Fraktal [Fractal]. Izd. 3-e. Saint-Petersburg: OOO «Strata». 244 s. [in Russian].
7. Zhykharieva O.O. (2018). Ekopoetyka anhlomovnoho bibliinoho diskursu: kontsepty, obrazy, naratsii: monohrafiia. [Ecopoetics of English biblical discourse: concepts, images, narrations]. Kyiv: Vyd. tsestr KNLU. 312 s. [in Ukrainian].
8. Zadorozhna M. (2012). Zvorotnii zviazok yak mekhanizm realizatsii prava hromadian na uchast u pryiniatti upravlinskykh rishen [The feedback as a mechanism of citizen's law realization to participate in administrative decision-making]. *Efektivnist derzhavnogo upravlinnia*. Vyp. 31. S. 250–256. [in Ukrainian].
9. Ionova S.V. (2011). K voprosu o priznakakh ekologichnosti tekstovoy kommunikatsii [On ecologicity signs of textual communication]. *Vestnik Volgogr. gos. un-ta*. Ser. 2. Yazykoznaniiye. № 1 (13). S. 190–197. [in Russian].
10. Kapra F. (2003). Pautina zhizni. Novoye nauchnoye ponimaniye zhivykh sistem [Web of life. New scientific understanding of living systems] / per. s angl. / Pod. red. V.G. Trilisa. Kyiv: «Sofiya»; Moscow: ID «Sofiya». 336 s. [in Russian].
11. Karasik V.I. (2010). Yazykovaya kristalizatsiya smysla [Linguistic crystallization of meaning]. Moscow: Gnozis. 351 s. [in Russian].
12. Kovalevich I.P. (2008). Teoretychni zasady zabezpechennia zvorotnoho zviazku v derzhavnomu upravlinni [Theoretical bases of feedback implementation in public administration]. *Derzhavne budivnytstvo*. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_2_17 [in Ukrainian].
13. Kravchenko N., Pasternak T., Davydova T. (2020). Eco-pragmatics: the state of the art. *Cogito*. Vol. XII. No. 3. P. 281–296.
14. Ladionenko M.A. (2009). Faktory prinyatiya obratnoy svyazi v delovom obshchenii [The feedback acceptance factors in business communication]: diss. ... kand. psikhol. nauk: 19.00.05 / Moskovskiy gos. un-t imeni M.V. Lomonosova. Moscow. 221 s. [in Ukrainian].
15. Mechkovskaya N.B. (1998). Yazyk i religiya: Posob. dlya studentov gumanitarn. vuzov. [Language and religion]. Moscow: Agentstvo «FAIR». 352 s. [in Russian].
16. Nemov R.S. (2000). Psikhologiya: uchebn. dlya stud. vyssh. uchebn. zavedeniy: V 3 kn. [Psychology]. Kn. 1: Obshchiye osnovy psikhologii. Moscow: VLADOS. 686 s. [in Russian].
17. Pigalev A.I. (2004). Bog i obratnaya svyaz v setevoy paradigme Gregori Beytsona [God and the feedback in the network paradigm by Gregory Bateson]. *Voprosy filosofii*. № 6. URL: <http://cat4chat.narod.ru/pigalev.htm> [in Russian].
18. Plakhotnaya Yu.I. (2011). Rechevoye vozdeystviye v dialogicheskom politicheskom diskurse [Speech effect in political dialogue discourse]. *Politicheskaya lingvistika*. Vyp. 4(38). S. 121–124. [in Russian].

19. Plotnikova S.N., Domysheva S.A. (2009). Politicheskoye diskursivnoye prostranstvo: printsipy strukturirovaniya [Political discourse space and its structural organization]. *Politicheskaya lingvistika*. № 1(27). S. 103–108. [in Russian].
20. Prykhodko A.M. (2008). Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvniy paradyhmi linhvistyky [Concepts and conceptual systems in the cognitive-discursive paradigm of linguistics]. Zaporizhzhia: Premier. 332 s. [in Ukrainian].
21. Radu A. (2013). Movna ekolohiia: napriamy ta problemy doslidzhennia [Ecolinguistics: aspects and problems of research]. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchyykh navchalnykh zakladakh*. № 27. S. 191–197. [in Ukrainian].
22. Rayt K. (2010). Oko za oko. Etika Vetkhogo Zaveta [An eye for an eye. The place of Old Testament ethics today]. Cherkassy: Kollokvium. 536 s. [in Russian].
23. Rassel T. (2002). Navyki effektivnoy obratnoy svyazi [Effective feedback skills]. Saint-Petersburg: Piter. 176 s. [in Russian].
24. Rudelev V.G. (2012). Problemy ekologii sovremennogo russkogo yazyka. Zadachi i trudnosti ikh skoreyshego razresheniya [The problems of ecology in modern Russian language. Tasks and difficulties of their decision]. *Ekologiya yazyka i rechi: materialy Mezhdunar. nauch. konf.*, 17–18 noyabrya 2011 g. / Otv. red. A.S. Shcherbak. Tambov: Izdatelskiy dom TGU im. G.R. Derzhavina. S. 15–18. [in Russian].
25. Rudenko N. (2010). Ekologicheskiye lingvokontsepty v poeticheskom diskurse: perevodcheskiy aspekt [Ecological linguistic concepts in poetic discourse: translation aspect]. *Naukovyi Visnyk Khersonsk. derzh. un-tu*. Seriya «Linhvistyka». Kherson: Vyd-vo KhDU. Vyp. X. S. 65–68. [in Russian].
26. Stremousova E.N. (2010). Effektivnost obratnoy svyazi v mezhlchnostnykh otnosheniyakh sotrudnikov organizatsii [The effectiveness of feedback in the interpersonal relationships of employees in the organization]: avtoref. diss. na soiskaniye uchenoy stepeni kand. psikh. nauk: 19.00.05. Moscow. 30 s. [in Russian].
27. Strugova G.S. (2016). Gradatsiya kak stilisticheskiy priyem khudozhestvennoy rechi [Gradation as a stylistic device of artistic speech]. *Meteor-Siti*. №1. S. 90–93. URL: <https://www.slideshare.net/AlexeyObzhorin/ss-58824837> [in Russian].
28. Khribar S.F. (2003). Ekologicheskoye v Biblii. Formy religiozno-ekologicheskogo mirovozzreniya: Uchebno-metodicheskoye posobiye [Ecology in the Bible. Forms of religious and ecological worldview]. Kyiv: Kiyevskiy ekologo-kulturnyy tsentr. 96 s. URL: <http://www.ecoethics.ru/old/b46/> [in Russian].
29. Shamne N.L., Karyanin A.V. (2011). Rechevaya agressiya kak narusheniye ekologichnosti politicheskogo diskursa [Verbal aggression as the violation of ecologicity in the political discourse]. *Vestnik Volgogr. gos. un-ta*. Seriya 2. Yazykoznaniiye. № 1(13). S. 204–208. [in Russian].
30. Bauckham R. *The Bible and Ecology: Rediscovering the Community of Creation*. Waco, Texas: Baylor University Press, 2010. 226 p.
31. Bernstein E. *The Splendor of Creation: a Biblical Ecology*. Cleveland, Ohio: The Pilgrim Press, 2005. 145 p.
32. Bredin M. *The Ecology of the New Testament: Creation, Re-Creation, and the Environment*. Colorado Springs, CO: Biblica Publishing, 2010. 209 p.
33. Crystal D. *Language and religion. Twentieth Century Catholicism*. London, New York: Hawthorn Books, 1966. P. 11–28.
34. Downes W. *Language and Religion: A Journey into the Human Mind*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2011. 280 p.
35. Green J.B., Lapsley J.E. *The Old Testament and Ethics. A book-by-book survey*. Grand Rapids: Baker Academic, 2013. 216 p.
36. Janzen W. *Old Testament Ethics: A Paradigmatic Approach*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, 1994. 236 p.
37. Jenkins W. *Ecologies of Grace. Environmental Ethics and Christian Theology*. Oxford, New York: Oxford univ. Press, 2008. 363 p.
38. Rubin I.M., Campbell T. *The ABC's of Effective Feedback: A Guide for Caring Professionals*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers, 1998. 156 p.
39. *The Holy Bible. King James Version*. New York: Ivy Books, 1991. 1112 p.
40. Wainwright E. Images, words and stories: exploring their transformative power in reading biblical texts ecologically. *Biblical interpretation*. 2012. V. 20. Issue 3. P. 280–304.
41. Zebre G. Ecology according to the New Testament. *Direction*. 1992. Vol. 21, № 2. P. 15–26. URL: <http://www.directionjournal.org/21/2/ecology-according-to-new-testament.html>

Стаття надійшла до редакції 15.04.2021
The article was received 15 April 2021